

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK AİLESİNDE TASARRUFA İLİŞKİN DEĞİŞİMLER

ERSOY, Ali Fuat* - DEMİRCİ, Aybala**
TÜRKİYE/TURPIA

ÖZET

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de aileler pek çok tasarruf ilkelerini uygulamaktadır. Bu uygulamaları belirlemek ve gün ışığına çıkarmak yeni nesiller için önemlidir. Dolayısıyla eski gelenek ve göreneklerin gelecek kuşaklara aktarılmasına gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışma, geçmişten günümüze Türk ailesindeki tasarruf uygulamalarını ortaya koymak ve bu konuda önerilerde bulunmak amacını taşımaktadır. Tasarruf yapmak, israf etmemek aile bütçesi ve ülke ekonomisi için oldukça önemli bir değerdir. Dolayısıyla bu değer, gelecek nesillere taşınması, benimsenip uygulanması gereken ve yaşatılması gereken bir değerdir. Geçmişte bireyler ayaklarını yorganlarına göre uzatmaya, tüketimle tasarrufu dengelemeye çalışmışlardır. Ancak son yıllarda ülkemizde tasarruf yerini tüketime bırakmaya başlamıştır. Tüketim toplumu hâline geldiğimiz bugünlerde gelenek, göreneklerimize sahip çıkma, geçmişin ışığında bugünü aydınlatma gereği ortaya çıkmıştır. Bunun için örgün ve yaygın eğitimde tasarruf uygulamalarına yer verilmeli, toplumun her kesimine tasarruf ile ilgili eğitim verilmeli, toplumun her bireyine tasarruf bilincinin aşılması sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel değişim, Türk ailesi, tasarruf.

ABSTRACT

Changes in Saving in Turkish Family from Past to the Present

As in the past, today families apply a good many principles of saving. It is important to identify these for the benefit of the new generations. Thus, importance should be attached to the transmission of the traditions and customs for future generations. With this in mind, the present study aims to identify the saving practices in Turkish family in the course of history and put forward suggestions about them. Saving, or not wasting, is a considerably important value for both the family budget and the economy of the country. Hence, such a value is something to be passed onto the next generations, not letting it disappear. In the past, people cut their coat according to their cloth, and thus

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bölümü, Aile Ekonomisi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi. e-posta: fersoy@gazi.edu.tr

** Dr., Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bölümü, Ankara 06500-Türkiye e-posta: aybalademirci@gmail.com

balancing consumption and saving. However, saving has started to be replaced by consumption in recent years in our country. Today, when we have become a society of consumption, we need to conserve our customs and traditions. Therefore, it is necessary that we illuminate today in the light of the past. To do this, saving practices should be incorporated into formal and informal education; all sections of the society should be provided with education about saving, and all the individuals should be infused with the awareness of saving.

Key Words: Cultural change, Turkish family, saving.

GİRİŞ

Toplumunu oluşturan bireyler ilk çağlardan günümüze kadar ihtiyaçlarını karşılamak için pek çok faaliyette bulunmaktadır. Asırlar önce bireylerin hayatını idame ettirebilmesi için gerçekleştirdikleri faaliyetlerle bugün bireylerin hayatta kalma çabaları aynı amacı taşımaktadır. Kısacası birey, ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli mal ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Ancak ihtiyaçlar sonsuzken, dünyada ihtiyaçların tatminine yarayan kaynaklar kıttır. Bu kaynaklar ihtiyaçlara göre kıt olmasaydı, bu kaynakların verimli ve planlı kullanılması, israf edilmemesi gerekmezdi ve tasarruf gibi bir kavram ortaya çıkmazdı (Demirci, 1996: 1-5). Tasarruf kavramı ihtiyaçların sonsuz, fakat bu ihtiyaçları karşılayacak kaynakların sınırlı olması ile ilişkilidir. Tasarrufun kelime anlamı, “tutum”, “elinde bulundurma.” ve “para arttırma.” iken (Kantar, 2006: 454), tasarruf “idareli kullanmak.” anlamında da kullanılmaktadır.

Aile, bir toplumun en temel ünitesi ve ekonomik tüketim birimidir. Özellikle Türk toplumunda ailenin özel bir yeri ve anlamı bulunmaktadır. Ailenin; neslin devamı, üretim, tüketim, tasarruf, eğitim, sosyal ve kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gibi çeşitli fonksiyonları vardır. dolayısıyla ailenin tüketimi, tüketim alışkanlıkları, tasarruf uygulamaları aile yaşantısı ile yakından ilgilidir (Arıkan, 1990: 4,8; Tezcan, 1991: 144; Terzioğlu ve Yener, 1989: 60).

Ailenin tasarruflarını ailenin yaşam dönemi, ev üretimi faaliyetleri, ailede kadının çalışması, ailede enerji kullanımı, ailenin tüketim alışkanlıkları, tüketici kredisi kullanma durumu ve ailenin bütçe yapması etkilidir (Ersoy, 2001). Tasarruf, ailenin yaşam standardının yükselmesinin, yaşamlarının herhangi bir evresinde karşılaşılabilecekleri risk ve krizler için hazırlıklı olmalarını ve güvenli bir şekilde yaşamalarını sağlar (Tokyürek ve Şanlı, 1995: 76). Tasarruf yolu ile ailelerin finansal amaçlarına ulaşmaları ve yetersiz kaynakların mali tehlikelerle karşılaşmalarını azaltmaları mümkündür (Yener ve Özkan, 1988: 60). Geçmişte, ailelerin çoğu bütçe yapmakta, gelirinden sabit ve değişen harcamaları çıkardıktan sonra kalan parayı tasarruf yapma amacıyla biriktirmekteydi. Ancak günümüzde, nerdeyse bu alışkanlıktan vazgeçilmeye başlanmıştır.

İlkel olsun, gelişmiş olsun her toplumda sürekli bir dinamizm, bir değişim yaşanmaktadır. Toplumsal yapılar, toplumsal davranış örnekleri, toplumsal

sistem ve kurallar sürekli olarak değişim gösteren öğelerdir. Bu düşünceden hareketle değerlerin, tutum ve inançların değiştiğini söylemek mümkündür (Tezcan, 1991: 1-3). Toplumunu oluşturan ailelerin tüketim alışkanlıkları, tasarruf uygulamaları da zamanla değişmektedir. Eskiden “Bir lokma, bir hırka.” deyiimiyle bireylere tutumlu olmaları, israftan kaçınmaları öğütlenirken günümüzde bireyler aşırı tüketime özendirilmektedir (Gündüz, 2002: 154). Sahip olduğumuz kültür birçok konuda çoğun zarar, azın karar olduğunu, aşırı tüketimden, israftan kaçınarak tasarruf etmemizi öğütler. Aynı zamanda, toplumdaki davranış kalıplarının ifade edilmesinde önemli bir kaynak olan atasözleri, tasarrufun gerekliliği ile ilgili “Ak akçe, kara gün içindir.”, “Sakla samanı, gelir zamanı.” gibi sözler ile tasarrufun önemini vurgulamaktadır (Önür, 2002: 257). Bunların dışında, “Damlaya damlaya göl olur.”, “Ayağını yorganına göre hazırla/uzat.”, “Her zaman sel kütük getirmes.”, “Har vurup harman savurma.” gibi israftan kaçınma ve tasarruf ile ilgili pek çok atasözü ve deyim bulunmaktadır (Demirci, 2007: 54).

Son yıllarda kitle üretiminin artması, toplumsal değerlerin maddileşmesi ve tüketim kültürünün giderek yayılması ile günümüzde gündelik hayat tüketim etrafında oluşmaya başlamıştır (Pencece, 2006: I). Geçmişte olduğu gibi günümüzde de aileler bazı tasarruf ilkelerini uygulamaktadır. Bu uygulamaları belirlemek ve karşılaştırarak gün ışığına çıkarmak yeni nesiller için önemlidir. dolayısıyla eski gelenek ve göreneklerin gelecek kuşaklara aktarılmasına gereken önemin verilmesi gerekmektedir (Büyükkavukçu, 2007: 196).

Bu nedenle bu çalışma, geçmişten günümüze Türk ailesindeki tasarruf uygulamalarını ortaya koymak ve bu konuda önerilerde bulunmak amacını taşımaktadır. Bu çalışmada, doğrudan paraya yönelik tasarruftan ziyade mal ve hizmet tüketiminde yapılan tasarruf uygulamalarına yer verilmiştir.

Geçmişten Günümüze Tasarruf Uygulamaları

Geçmiş yıllarda Türk evinde yiyeceklerin çoğu evlerde kadınlar tarafından hazırlanırdı. Reçel, marmelat, turşu, ekme, yoğurt, ayran, peynir, erişte, salça, konserve, tarhana, yufka ve mantı gibi pek çok yiyecek evlerde yapılmaktaydı. Bugün neredeyse özellikle kentsel kesimlerde bu yiyeceklerin tümü marketlerden satın alınmaktadır. Eskiden çaya çok şeker konulmaması için kurutulmuş üzüm, incir, erik gibi tatlı kuruyemişler ile çay servis edilirdi (Kalyoncu ve Beşel, 2007: 66). Yine ayran ya da taze meyvelerden yapılan meyve suları, kompostolar yerini; gazlı içeceklerle, hazır meyve sularına bırakmıştır. Eskiden sabah kahvaltısı, öğle ve akşam yemekleri evde yenirken ya da kadınlar eşlerine sefertasında öğle saatinde yemek gönderirken, artık sabah kahvaltısı “brunch” adı altında pastanelerde, öğle ve akşam yemekleri restoranlarda yenilmekte ya da eve sipariş verilmektedir. Yokluk ve tasarrufun bir arada olduğu zamanlarda, değirmenlerde öğütülen mısır unları ince eleklerden elenir, altta kalan ince kısım süt ya da su ile pişirilerek bebek maması

yapılırdı. Undan tasarruf sağlamak için ekmek kırıntıları ve bayat ekmekler şekerli ya da ballı süt ya da suya doğranıp ezilerek yine bebek maması hazırlanırdı (Kalyoncu ve Beşel, 2007: 63). Bugün bebek mamaları eczane ya da marketlerden hazır mama olarak satın alınmaktadır. Çocuklar fast-food tarzı beslenmeye alışmışlardır. Mutfak kültürümüz, yemek yeme alışkanlıklarımız değişime uğramaktadır. Eskiden bir önceki günden kalan yemekler ertesi gün yenebilirken, bugün dışarıda yenilemeyen yemekler çöpe atılmaktadır. Örneğin, pilavın arta kalanını ertesi gün pirinç çorbası yapılarak ya da makarna, ertesi gün makarna salatası ya da makarnalı börek yapılarak değerlendirilirdi.” Akşamdan kalan aş ağız yakmaz.” atasözü günümüzde kulaklardan silinmiş, tasarruf etmekten uzaklaşmıştır.

Geçmişte ev üretiminden yararlanılmakta, böylece pek çok mal ya da hizmet karşılığında bir bedel ödemekten tasarruf edilmekte idi. Ev üretimi, aile bireyleri tarafından, aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamada herhangi bir karşılık beklemeden gerçekleştirilen faaliyetleri içermektedir (Gönen, 1988; 163). Örneğin, anneanne, babaanneler torunlarının bakımını üstlenir ya da ağabey, ablalar kendinden küçük kardeşlerine ders çalıştırırdı. Anne babalar yaşlandığında da çocukları onların bakımını üstlenirdi. Bugün kreş, huzurevi, çocuk ve yaşlı bakıcıları ile dersane ve özel ders hocalarına yüklü miktarda ödeme yapılmaktadır. Buradan da anlaşıldığı üzere, ailenin üretici rolü zamanla değişme göstermiştir.

Elektriğin olmadığı zamanlarda, geceleri aydınlanmak ve iş yapmak için çam ağaçlarından elde edilen çırallar kullanılırdı. Evlerin mutfak kısımlarında ısınmak ve yemek pişirmek için kara ocaklar bulunur, yanan ocaktan sürekli ışık ve sıcak su elde etmek, ısınmak, yemek, ekmek pişirmek, çamaşır kaynatmak gibi pek çok iş için yararlanılırdı (Kalyoncu ve Beşel, 2007: 58). Daha sonraki yıllarda aydınlatma amacıyla evlerde gaz lambaları kullanılmaya başlandı Lamba veya mumlar idareli kullanılırdı (Ertekin-Akkaya, 2007: 207). Yazın güneş ısısından su ısıtmada bile yararlanılırdı. Güneşe konan su dolu kovalar ısıtılır ve birçok işin yapılmasında kullanılırdı. Elektrik dağıtımı başladığında biteceği düşüncesi ile az yakılır, çocuklara “açık lambaları kapatalım yoksa elektriğimiz biter.” denerek tasarruf öğütlenirdi (Kalyoncu ve Beşel, 2007: 62). Ancak bugün neredeyse evin tüm odalarında mutfak, ebeveyn yatak odası, salon ve hatta çocuk odalarında bile televizyon bulunmaktadır. Her odanın elektrikleri yanmaktadır. Aile üyelerinin bir arada olacakları, paylaşımda bulunacakları anlarda, her birey ayrı ayrı odalarda zaman geçirmektedir. Bununla birlikte tüplü televizyonlar yerlerini plazma TV ya da LCD ekran televizyonlara bırakmaktadır. Yeni evlenen çiftler, tüplü televizyonlar yerine artık plazma TV ya da LCD ekran televizyonlara yönelmektedir. Bu durumu tüketim toplumunun bir baskısı olarak değerlendirmek mümkündür. Öztop ve Güven (2006: 20) tarafından yapılan araştırmada, konutların aydınlatılmasına ilişkin kadınların bilgi düzeyinin düşük olduğu ve konuya ilişkin bilgiye ihtiyaçlarının olduğu tespit edilmiştir.

Yine günümüzde elektrikli araçların varlığının artması ile ihtiyaç hâline gelen ürünlerin sayısı da artmaya başlamıştır. İhtiyaç hâline gelen bu ihtiyaçlar bazı kolaylıklar sağlamasına rağmen, hayatı doğrudan etkilememektedir. Örneğin cep telefonu, yumurta pişirme makinesi, elektrikli diş fırçası, mutfak robotu, narenciye sıkacağı, ekmek yapma makinesi gibi ürünler zorunlu ihtiyaçlar hâline gelmeye başlamıştır (Topçuoğlu, 1996: 211). Bugün cep telefonu olmayan neredeyse hiçbir birey kalmamıştır. Oysa bu ürünlerin bazılarının elektrik ve su tüketimini arttırdığını ve yine bu ürünlerin kullanım sıklığının sorgulanması gerektiğini söylemek mümkündür. Çamaşır makinesi, buzdolabı, ocak-fırın ve bulaşık makinesi gibi ev araçlarının enerji kullanımı, bireylerin bu aracı bilinçsiz bir şekilde kullanımı ile artmaktadır. Öztop ve Güven (2006: 20-23) tarafından yapılan çalışmada, kadınların çamaşır makinesi, buzdolabı, ocak-fırın ve bulaşık makinesi gibi ev araçlarının kullanımı ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu araçların enerji tasarrufuna katkıda bulunması ve araçların ömrünün uzaması, bireylerin bu araçların doğru kullanımına ilişkin bilgilendirilmelerine bağlıdır. Nitekim Gönen ve Kalinkara (1991) tarafından yapılan çalışmada, yükseköğrenim gören kadınların enerji tasarrufu konusunda diğer eğitim düzeyine sahip kadınlara göre daha olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Geçmişte bulaşık durulama suları dökülmez, dolap içlerinin silinmesinde veya temizlik bezlerinin yıkanmasında kullanılırdı, çamaşır durulama suları ile ev temizliği yapılır ya da balkon yıkanır (Kalyoncu ve Beşel, 2007: 70). Son yıllarda su tüketimi hızla artmış, su tasarrufu unutulmaya başlanmıştır. Nalbantçı (2007), kişi başına düşen su miktarının giderek azaldığını, 2050 yılına gelindiğinde dünya nüfusunun 9. 3 milyara ulaşmasının beklendiğini ve iklim değişiklikleri yüzünden 60 ülkede toplam 7 milyar insanın su kıtlığı yaşayacağını ve dünyanın en büyük sorunu olarak gösterilen su kıtlığının ilerde daha ciddi boyutlara ulaşacağını belirtmiştir. Buna rağmen, günümüzde ev, ve iş yerlerinde su tüketimi had safhalara ulaşmış durumdadır. Örneğin, süpermarket rafındaki bir poşet hazır salatanın rafa ulaşma sürecinde yaklaşık 50 litre su harcanmaktadır (Yıldızoğlu, 2007). Banyo ve tuvalette, tüketilen su miktarı evde tüketilen toplam suyun % 70'ini oluşturmaktadır. Oysa uygulanacak bazı tasarruf ilkeleri ile su tasarrufu yapabilmek mümkündür. Örneğin, tuvalet rezervuarının su depolama kapasitesi 16 litredir. 4 kişilik bir aile 16 litrelik tuvalet rezervuarı ile ayda tuvalette 7 ton su tüketir. Bunun yerine 7 litrelik tuvalet rezervuarı ile hem tuvaleti temizlemek hem de su tüketimini 2.5-3 tona düşürmek mümkündür. Ayrıca dişler fırçalanırken, tıraş olurken ve yüz yıkanırken musluğu kapalı tutarak günde 15-35 litre su tasarruf edebilmektedir (Öztürk, 2004).

Ailede kadının elektrik, yakıt ve su tasarrufu ile ilgili davranışlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, kadınların büyük çoğunluğunun ihtiyaç duyulmayan lambaları kapatmaya, çoğunluğunun muslukları gereksiz yere açık bırakmamaya, çamaşır ve bulaşık makinesini tam kapasite ile

çalıştırmaya “her zaman” dikkat ettikleri belirlenmiştir. Kadınların hemen hemen yarısı, damlayan muslukları “her zaman” hemen tamir ettirmektedir (Kaş ve Güven, 2002: 11, 15). Yine bu konuda Ersoy ve Kalinkara (2002: 43) tarafından yapılan başka bir çalışmada; yüksek, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin daha çok geceleri, perdeleri sıkı sıkıya kapattıkları, pahalı bir enerji kaynağı olan elektrikle ısınmayı tercih etmedikleri, ısıtılmayan mekânların kapılarını kapalı tuttukları ve kış mevsiminde pencere kasası ile kanatları arasındaki aralıkları kapattıkları saptanmıştır. Bununla birlikte Öztop ve Güven (2006: 17-25) tarafından yürütülen çalışmada, kadınların öğrenim düzeyleri arttıkça enerji tasarrufuna ile ilgili bilgi düzeyinin yükseldiğini, ancak düşük öğrenim düzeyindeki kadınların bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve enerji tasarrufuna ilişkin eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

Enerji tasarrufunun yanında eskiden kullanılan kaynaklardan ve malzemelerden de tasarruf edilirdi. Artan küçük sabunlar biriktirilip bir araya getirilir, gazete kâğıtları manav ya da bakkalarda kese kâğıdı olarak kullanılırdı. Bugün ise, küçülen sabunlar çoğunlukla atılmakta ya da sıvı sabun kullanılmaktadır. Yine kese kâğıtları ve ip fileler yerlerini, çevrede uzun süre kalan, çevre kirliliğine neden olan plastik poşetlere bırakmıştır. Dergi sayfaları mektup kâğıdı ya da zarfı olarak ya da takvim sayfaları, gazete kâğıtları kitap veya defterlerin dış kapının kaplanması için kullanılırdı. Eski perdeler koltuk örtüsü olarak değerlendirilirdi. Eski mobilyalar atılmaz, dokuma ve döşemeler yenilenir, cilalanır ve kullanılmaya devam edilirdi. Kullanılmış eski kadın çoraplarından paspaslar örülür, eski parça kumaşlardan kilim dokutulurdu ve yine eski çarşaf ve havlular; ev temizliğinde, yer, cam ve toz bezi olarak değerlendirilirdi. Ayakkabılar eskidiğinde, bugünkü gibi yenisi satın alınmaz, köseleden pençe yaptırılır ve kullanmaya devam edilirdi. Bugün bulaşık süngeri satın alarak kullanılırken geçmişte eski tül perde ya da kadın çoraplarından bulaşık bezi yapılırdı (Demirci, 2007: 53-54). Eskiyen giysilerin düğme, çitçit ya da fermuarları çıkarılarak yeni dikilen giysilerde kullanılırdı, o yıllarda hazır giyim olmadığı için giysiler evde dikilir, artan kumaşlar eskiden giysilerde yama yapmada değerlendirilirdi. Çocuklara dikilen giysilerin etek, kol, ve paça boyları uzun süre giymesi amacıyla biraz fazla dikiş payı bırakılarak katlanır, çocuğun boyu uzadıkça; etek, kol ya da paça boyları uzatılırdı (Büyükkavukçu, 2007: 100-101). Günümüzde moda kavramının belirgin hâle gelmesiyle ihtiyaç dışı giysi, ayakkabı satın alınmakta ve kullanım ömrü tamamlanmadan atılmakta ya da ihtiyacı olan bireylerle paylaşılmaktadır.

Eskiden, hazır oyuncak bebekler yokken anneler kullanılmayan, eskiden karyola etekleri, yatak ve yorgan çarşafından kız çocuklarına bez bebekler diker, bebeklere kanaviçe iplikleri ile kaş, göz, burun işler, sökülmüş kazak iplerinden saçlar takar ve eski giysilerden bebeklere giysi dikerdi, hem onlara yaratıcı olmayı öğretir hem de eski kumaşlar ve ipler yeniden değerlendirilmiş olurdu. Lastik topun bulunmadığı yıllarda bezlerin içine atık kumaşlar sıkıştırılır ve top hâline getirilirdi, çocuklar bu toplarla oynardı (Büyükkavukçu, 2007:

95). Yine erkek çocuklar, psiko-motor gelişimlerini geliştirmede faydalı olan misket oyunu oynardı. Şimdi aileler, çocukları için bilgisayar oyunları ve çizgi film karakterlerinin oyuncaklarını büyük miktarda bedel ödeyerek satın almaktadır. Çocuklar bilgisayar bağımlısı olmakta, arkadaşlık kurmakta ve paylaşmayı öğrenmekte zorlanmaktadır. Hatta aileler bilgisayar başından kalkmayan çocukları için psikolog yardımına başvurmaya başlamaktadırlar.

Yine geçmişte bireyler mal ve hizmet satın alımında nakit para ile satın alma işlemini gerçekleştirmektedir. Böylece gelir ve gider dengelerini koruyarak geleceklerini garanti altına almakta ve parasal yönden tasarruf edebilmektedir. Ancak günümüzde bireyler, kredi kartlarının yoğun kullanımı nedeniyle henüz kazanmadıkları parayı harcamaya başlamış, dolayısıyla tasarruf yerine borçlanmayı seçmeye başlamışlardır.

SONUÇ

Kıt olan kaynakların karşısında ihtiyaçlar sonsuzdur. Bu ihtiyaçları karşılamak için kıt olan kaynakların mümkün olan en rasyonel şekilde kullanılması bir zorunluluktur. Tasarruf sadece yoklukta değil, aynı zamanda varlıkta da hiçbir şeyi ziyan etmemektir. Tasarruf yapmak, israf etmemek aile bütçesi ve ülke ekonomisi için oldukça önemli bir değerdir. dolayısıyla bu değer, gelecek nesillere taşınması, benimsenip uygulanması gereken ve yaşatılması gereken bir değerdir.

Son yıllarda kitle üretiminin artması, toplumsal değerlerin maddileşmesi ve tüketim kültürünün giderek yayılmasıyla birlikte günümüzde gündelik hayat, tüketim etrafında dönmeye ve gelecek düşünülmeden kaynaklar tüketilmeye başlanmıştır. Tasarruf yapılsa da geçmişe oranla sınırlı düzeyde kalmıştır.

Geçmişte bireyler ayaklarını yorganlarına göre uzatmış, tüketimle tasarrufu dengeleyebilmişlerdir. Ancak, son yıllarda ülkemizde, tasarruf yerini tüketime bırakmaya başlamıştır. Tüketim toplumu hâline geldiğimiz bugünlerde; gelenek, göreneklerimize sahip çıkmalı, geçmişin ışığında bugünü aydınlatmalıyız. Bunun için örgün ve yaygın eğitimde tasarruf uygulamalarına yer verilmeli, toplumun her kesimine tasarruf ile ilgili eğitim verilmeli, toplumun her bireyine tasarruf bilincinin aşılması sağlanmalıdır.

Kitle iletişim araçları yolu ile bireyler bilinçlendirilmeli; tasarruf, enerji tasarrufu ve ev araçlarının verimli, bilinçli kullanımına ilişkin bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır. Özellikle her konuda bilinçli bir tüketime yönelme ve tasarruf için kadın, erkek ve özellikle çocukların eğitilmesi gerekmektedir. Kültürünü koruyamayan, değerlerine sahip çıkmayan milletlerin devamının mümkün olmayacağı bir gerçektir. Bu nedenle gelecek nesillere kültürel mirasın aktarılması, tanıtılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arıkan, R., (1990), “Türkiye Ekonomisinde Aile Ekonomisinin Yeri”, **İktisadi, Sosyal ve Kültürel Gelişmeler Açısından Türk Ailesi Paneli**, G. Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Yayın No: 35, 14 Mayıs 1990, 1-16.

Büyükkavukçu, F., (2007), “Annemden Dinlediklerim: Çankırı’da kadınların tasarrufa yönelik uygulamaları.”, N. Berkok Toygar ve K. Toygar (ed) **Kadına Özgü. Kadın Araştırmacılarından Derleme ve Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No: 35, Birlik Matbaacılık, 93-200, Ankara.

Demirci, A., (2007), “Türk Evinde Tasarruf ve Bununla İlgili Uygulamalar”. N. Berkok Toygar ve K. Toygar (ed.) **Kadına Özgü. Kadın Araştırmacılarından Derleme ve Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No: 35, Birlik Matbaacılık,45-56, Ankara.

Demirci, R., (1996), **Ekonominin Temelleri**, Türk Diyanet Vakfı Yayınları Yayın No: 214, Ankara.

Ersoy, S., (2001), “Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Gelir ve Giderlerini Hesaplama Durumları ve Tasarruf Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ersoy, A. F.-Kalınkara, V., (2002), **Ailelerin Konut Isıtmada Enerji Verimliliğine Yönelik Tutum ve Davranışları**, **Mesleki Eğitim Dergisi**,4:(7): 33-48.

Ertekin Akkaya, S., (2007), “Sivas’ta Tasarruf Geleneği ve Ev Ekonomisi”, N. Berkok Toygar ve K. Toygar (ed.) **Kadına Özgü. Kadın Araştırmacılarından Derleme ve Araştırmalar**, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayın No: 35, Birlik Matbaacılık, 201-208, Ankara.

Gönen, E., (1988), “Ev Üretimi Modeli”, **Verimlilik Dergisi**, Millî Produktivite Merkezi Yayınları, 1988/2: 163-170.

Gönen, E.-Kalınkara, V., (1991), “Kadınların Elektrikli Ev Araçlarının Kullanımında Enerji Tasarrufuna Yönelik Tutum ve Davranışları”, **Kadın ve Enerji Tasarrufu Sempozyumu**, **Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı**, Enerji Tasarrufu Koordinasyon Kurulu, Ankara.

Gündüz, O., (2002), “Bursa’da Değişen Alışveriş Merkezleri ve Değişen Tüketim Kültürü”, **I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu**,4-6 Nisan Bildiri Kitabı, Uludağ Üniversitesi, Cilt: I, 143-154, Bursa.

Kanar, M., (2006), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, s. 454, 9.10.2006, <http://findicakkoyu.tripod.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/sozluk.pdf>.

Kaş, S.-Güven, S., (2002) **Ailede Kadının Elektrik, Yakıt ve Su Tasarrufu İle İlgili Davranışları**, **Ev Ekonomisi Dergisi**,8 (10): 11-16.

Nalbantçı, T., (2007), “2050’de Su Krizi Geliyor”, 16.01.2007, <http://www.kureselisinmanedir.com/?p=22>.

Önür, H., (2002), “Küreselleşmenin Tüketim Davranışı Üzerindeki Tesirleri”, **VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Sektör Bildirileri**, T. C Kültür Bakanlığı Yayınları No: 2928, 255-264, Ankara.

Öztop, H.-Güven, S., (2006), “Kadınların Enerji Tasarrufuna İlişkin Bilgileri”. **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**. 8 (3): 17-25.

Öztürk, M., (2004), “Evinizde % 50 Daha Az Enerji ve Su Tüketmek İster misiniz?”, 27.07.2007, <http://www.cevreorman.gov.tr/soba/enerji.doc>.

Pencece, D., (2006), **Tüketici Davranışlarını Belirleyen Etmenler: Kültürün Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Terzioğlu, G.-Yener, M., (1989), “Tüketici Ünite Olarak Aile”, **Türk Ailesinin Sosyal ve Ekonomik Durumu Sempozyumu, Devlet Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Bölümü**, 29 Haziran 1989, Ankara, 59-69.

Tezcan, M., (1991), **Toplumsal ve Kültürel Değişme**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 164, Ankara.

Tokyürek, Ş.-Şanlı, N., (1995), **Ev ve Kurum Kaynaklarının Yönetimi**, Gazi üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Yayın No: 3, Ankara.

Yener, M.-Özkan, S., (1988), “Tasarrufun Önemi ve Tasarrufu Etkileyen Faktörler”, **SSK Genel Müdürlüğü Bülteni**, Temmuz-Eylül, 60-61.

Yıldızoğlu, E., (2007), “Fasit Daire (ler)”,04.07.2007, **Cumhuriyet Gazetesi**, http://www.sodev.org.tr/Dosyalar/toplumsalyasam/2007/fasit_daire.htm.

